
MINNNISBLAÐ

TIL: BORGAR- OG BÆJARRÁÐA

FRÁ: PÁLI BJÖRVINI GUÐMUNDSSYNI FRAMKVÆMDASTJÓRI SSH

EFNI: MÁLEFNI FATLAÐS FÓLKS Á HÖFUÐBORGARSVÆÐINU – ÁSKORANIR VIÐ FJÁRMÖGNUN MÁLAFLOKKSINS.

DAGS: 25. ÁGÚST 2023

FORSAGA

Málefni fatlaðs fólks voru flutt frá ríki til sveitarfélaga 2011. Þá var samningur Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks fullgiltur af hálfu Íslands 2016 en fullgilding hans kallaði m.a. á breytingar á lögum um þjónustu við fatlað fólk. Lög um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir tóku gildi 1. október 2018 og leystu af hólmi eldri lög frá 1992.

Þetta breytta lagaumhverfi hefur leitt af sér ríkari kröfur til sveitarfélaga sem fara með málaflokkinn. Þannig eru gerbreytt markmiðsákvæði¹ í nýjum lögunum og aukin áhersla á rétt einstaklinga til þjónustu. Þær breytingar sem hafa orðið á lagaumhverfi frá færslu málaflokksins frá ríki til sveitarfélaga hafa leitt til verulegs kostnaðarauka fyrir sveitarfélögin án þess að raunhæft kostnaðarmat hafi farið fram².

ÞÆTTIR SEM LEITT HAFU TIL KOSTNAÐARAUKA

Í þessu minnisblaði er ekki fjallað ítarlega um alla kostnaðarþætti málaflokksins. Frekar er fjallað um þá þætti sem skýra að meginefni þann fjárhagslega halla sem er á málaflokksnum.

Í nýju lögunum er gert ráð fyrir nýju verklagi sem hefur í för með sér einstaklingsbundið mat á þörfum einstaklings og aukna áhersla á samvinnu við notanda sem stuðlar að meiri sveigjanleika og styður við sjálfstæði hans. Þetta á meðal annars við ákvörðunarvald einstaklingsins varðandi búsetu.

Fatlað fólk á rétt á húsnaði í samræmi við þarfir þess og óskir og félagslegri þjónustu sem gerir því kleift að búa á eigin heimili og stuðlar að fullri aðlögun þess og þátttöku í samfélaginu. Fötlðu fólki sem býr á stofnunum eða herbergjasambýlum skal bjóða aðra búsetukosti, kjósi þeir það. Ítarleg greining á biðlistum eða þjónustuþörfum þeirra sem ætla má að flytji úr herbergjasambýlum í aðra búsetukosti liggur ekki fyrir en miðað við áætlun sem fram kemur í skýrslu starfshóps um greingu á kostnaðarþróun í þjónustu við fatlað fólk er þó gert ráð fyrir að kostnaður við að leggja af herbergjasambýli og eyða biðlistum geti numið samtals allt að 9-10 ma. kr³. Ætla má því að kostnaðarauki vegna nýrra búsetukosta sé verulegur. Útgjöld vegna búseturúrræða voru um 55% heildarútgjalda málaflokksins á árinu 2020 og er stærsti útgjaldaliðurinn við rekstur málaflokksins og hefur farið stigvaxandi⁴

¹ Skýrsla starfshóps um heildarendurskoðun laga nr 38/2018 frá apríl 2022, bls 45.

² Skýrsla starfshóps um heildarendurskoðun laga nr 38/2018 frá apríl 2022, bls 49.

³ Skýrsla starfshóps um heildarendurskoðun laga nr 38/2018 frá apríl 2022, bls 75.

⁴ Skýrsla starfshóps um heildarendurskoðun laga nr 38/2018 frá apríl 2022, bls 68.

Þá hefur innleiðing NPA samninga haft í för með sér kostnaðarauka án þess að hagræðing komi á móti, en meðalkostnaður hvers samnings er mun hærri en framlög gera ráð fyrir⁵. Í skýrslu starfshóps um greiningu á kostnaðarþróun í þjónustu við fatlað fólk 2022, segir: „Í frumvarpinu kemur ekki fram í hverju sú hagræðing felst sem ætlað var að ná hjá sveitarfélögunum með því að gera NPA samninga. Fram kemur að kostnaður við önnur þjónustuform ættu að lækka um 15% við upptöku á NPA þjónustu en ekki er tilgreint hver þessi önnur þjónustuform væru. Þvert á móti er það niðurstaða greiningarinnar að meðalkostnaður við NPA þjónustu er hærri en annarra þjónustuúrræða⁶,... ”

Rekstrarhalli málaflokksins

Rekstrarniðurstaða á landsvísu hefur verið neikvæð frá árinu 2018.

SSH hefur tekið saman upplýsingar um fjárhagslega stöðu málaflokksins frá árinu 2018 til og með árinu 2022 hjá sveitarfélögunum á höfuðborgarsvæðinu. Samtals er halli málaflokksins um 42 milljarðar kr. á því tímabili.

Ár*	Reykjavík	Kópavogur	Hafnarfjörður	Garðabær	Mosfellsbær og Kjós	Seltjarnarnesbær	Samtals
2018 -	2.663.665 -	279.577 -	49.732 -	291.087 -	97.831 -	39.260 -	3.419.134
2019 -	4.086.159 -	275.663 -	278.391 -	380.820 -	98.734 -	76.115 -	5.193.863
2020 -	5.693.618 -	433.958 -	754.708 -	498.359 -	280.980 -	115.612 -	7.775.215
2021 -	7.384.336 -	766.845 -	1.537.179 -	856.045 -	535.560 -	225.742 -	11.303.686
2022 -	9.279.817 -	952.843 -	2.202.140 -	894.471 -	373.895 -	210.942 -	13.912.086
	- 29.107.595 -	- 2.708.886 -	- 4.822.150 -	- 2.920.782 -	- 1.387.000 -	- 667.671 -	- 41.614.084

Tafla 1. Tekjur tengdar þjónustu við fatlað fólk að frádregnum kostnaði við þjónustuna 2018-2022.

* Verðlag hvers árs í þús.kr.

Bókun stjórnar SSH

Fjárhagsleg málefni fatlaðs fólks voru til umræða á fundi stjórnar SSH þann 11. ágúst. Eftirfarandi bókun var samþykkt.

"Vanfjármögnun þegar kemur að þjónustu við fatlað fólk er mikið áhyggjuefni. Samkvæmt fyrirbyggjandi greiningu SSH hefur málaflokkurinn verið vanfjármagnaður af hendi ríkisins um 42 milljarða kr. hjá sveitarfélögunum á höfuðborgarsvæðinu á árunum 2018-2022 og hefur bilið milli fjármögnunar og kostnaðar farið vaxandi ár frá ári. Augljóst er að vanfjármögnunin hefur þung áhrif á fjárhag sveitarfélaganna. Því leggur stjórn SSH ríka áherslu á nauðsyn þess að fá fjárhagslega leiðréttingu frá ríkinu til að standa undir útgjöldum sveitarfélaga vegna aukinna krafna í löggjöf og reglum um herra þjónustustig. Viðræður sveitarfélaganna og ríkisins um fjármögnun málaflokksins eru yfirstandandi en hafa tekið allt of langan tíma. Leggur stjórn SSH áherslu á að þeim viðræðum ljúki sem fyrst svo vanfjármögnunin hafi ekki frekari áhrif á fjárhag sveitarfélaganna.

Í sveitarstjórnarlögum er lögð sú skylda á ríkið að kostnaðarmeta þau verkefni sem sveitarfélögum er falið að sinna með lögum enda megi ætla að um fjárhagsleg áhrif á sveitarfélögin verði að ræða. Þjónustan innan þessa mikilvæga málaflokks er stórlega vanfjármögnuð af hálfu ríkisins og hefur slæm áhrif á sjálfbærni sveitarfélaganna í rekstri. Ljóst er að lítill ávinningur er af því fyrir ríkið og samfélagið í heild að sveitarfélög reki verkefni með halla eða taki að sér verkefni sem ekki eru fjármögnuð.

⁵ Skýrsla starfshóps um heildarendurskoðun laga nr 38/2018 frá apríl 2022, bls 66.

⁶ Skýrsla starfshóps um heildarendurskoðun laga nr 38/2018 frá apríl 2022, bls 64.

Þui Þj

Framkvæmdastjóra SSH er falið að rita bréf til ráðherra þar sem farið verði fram á samtal um fjármögnun málaflokksins hið fyrsta. Þá er formanni stjórnar og framkvæmdastjóra falið að funda með hagsmunasamtökum fatlaðs fólks vegna málsins. Enn fremur er framkvæmdastjóra falið að vinna minnisblað um kostnað og fjármögnun vegna reksturs málaflokksins á tímabilinu 2018 til 2022 og senda borgarráði og bæjarráðum. “

Kópavogur 25.ágúst 2023

Páll Björgvin Guðmundsson

Framkvæmdastjóri SSH